

REPUBLIKA SLOVENIJA
VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE
KOMISIJA VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE
ZA REŠEVANJE VPRAŠANJ PRIKRITIH GROBIŠČ

Kotnikova ulica 5

1000 Ljubljana

T: 01 400 35 64

F: 01 400 35 88

E: gp.mgrt@gov.si

www.mgrt.gov.si

VLADA REPUBLIKE SLOVENIJE
Gregorčičeva 25

1000 Ljubljana

Številka: 131-1/2018/3

Datum: 10. 1. 2018

Zadeva: Program dela Komisije Vlade RS za reševanje vprašanj prikritih grobišč za leto 2018

I. UVOD

Varstvo vojnih grobišč in varstvo prikritih vojnih grobišč je v Republiki Sloveniji urejeno z:

- Zakonom o vojnih grobiščih (Uradni list RS, št. 65/03, 72/09 in 32/17, v nadaljnjem besedilu: ZVG) in
- Zakonom o prikritih vojnih grobiščih in pokopu žrtev (Uradni list RS, št. 55/15, v nadaljnjem besedilu: ZPVGPŽ).

Varstvo vojnih grobišč in varstvo prikritih vojnih grobišč je v pristojnosti Republike Slovenije.

Vlada Republike Slovenije

Državni zbor Republike Slovenije je 09. 07. 2015 sprejel Zakon o prikritih vojnih grobiščih in pokopu žrtev, ki je bil 24. 07. 2015 objavljen v Uradnem listu Republike Slovenije, št. 55/2015, veljati pa je začel 08. 08. 2015. ZPVGPŽ v 3. členu določa, da je za varstvo prikritih vojnih grobišč pristojno ministrstvo, pristojno za pokopališko in pogrebno dejavnost ter urejanje pokopališč, torej Ministrstvo za gospodarski razvoj in tehnologijo (v nadaljnjem besedilu: MGRT). Do sprejetja ZPVGPŽ je varstvo vseh vojnih grobišč (vojaška grobišča, grobišča žrtev vojne in grobišča žrtev vojne – po vojni usmrčenih oseb), skladno z ZVG, izvajalo Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti (v nadaljnjem besedilu: MDDSZ).

Zakonodajalec se je za nov področni zakon odločil zaradi zagotavljanja učinkovitejšega urejanja področja prikritih vojnih grobišč. Namen novega zakona je, da v skladu z mednarodnim humanitarnim pravom, z načeli in pravili o ravnanju z mrtvimi, določenimi z Ženevskimi konvencijami z dne 12. 8. 1949 in Dopolnilnimi protokoli z dne 8. 6. 1977 o zaščiti žrtev mednarodnih oboroženih spopadov, v skladu z Resolucijo 1481 o mednarodni obsodbi zločinov totalitarnih komunističnih režimov, ki jo je sprejela parlamentarna skupščina Sveta Evrope dne 25. 1. 2006, in z resolucijo Evropskega parlamenta z dne 2. 4. 2009 o evropski zavesti ureja naslednja vprašanja in postopke:

- odkrivanje prikritih vojnih grobišč, njihovo označevanje in vpis teh grobišč v register vojnih grobišč,
- dokončen dostojen pokop vseh žrtev vojnega in povojnega nasilja na ozemlju Republike Slovenije.

MGRT in MDDSZ sta dne 25. 11. 2015 podpisala *Zapisnik o razmejitvi pristojnosti organov po Zakonu o vojnih grobiščih ter Zakonu o prikritih vojnih grobiščih in pokopu žrtev*. Ministrstvu ugotavljata, da je razmerje med ZPVGPŽ in ZVG opredeljeno kot razmerje med posebnim in splošnim predpisom. ZPVGPŽ v celoti ureja postopke odkrivanja prikritih vojnih grobišč, zbiranja in obdelave podatkov, evidentiranja, začasne obeležitve in zavarovanja, potrjevanja domnevnih vojnih grobišč, identifikacijo, izvedbo pokopa, ureditev grobišča, pristojnost MGRT in Komisije. ZVG ostaja v veljavi za izvajanje celotnega varstva vojnih grobišč in se uporablja za vprašanja prikritih vojnih grobišč, ki niso drugače urejena z ZPVGPŽ.

Komisija Vlade Republike Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč

Za vodenje aktivnosti pri postopku odkrivanja prikritih vojnih grobišč, v skladu z ZPVGPŽ in ZVG je Vlada Republike Slovenije imenovala Komisijo Vlade Republike Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč (v nadaljnjem besedilu: Komisija).

Vlada Republike Slovenije je na 96. redni seji dne 12. 7. 2016 imenovala novo Komisijo (št. 01201-4/2016/6), ki jo sestavljajo:

- Jože Dežman, Gorenjski muzej, predsednik
- Mitja Ferenc, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, član
- Anton Velušček, Inštitut za arheologijo ZRC SAZU, član
- Milan Sagadin, Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, OE Kranj, član
- Pavel Jamnik, MNZ/Policija, član
- Andrej Mihevc, Inštitut za raziskovanje Krasa, član
- Vida Deželak Barič, Inštitut za novejšo zgodovino, članica
- Boštjan Kolarič, Študijski center za narodno spravo, član
- Peter Sušnik, Nova Slovenska zaveza, član

Komisija ima tajnika in njegovega namestnika. Delo tajnika komisije opravlja javni uslužbenec MGRT.

Sredstva za delo Komisije zagotavlja MGRT ter zanjo opravlja tudi strokovne, tehnične in administrativne naloge.

II. PROGRAM DELA KOMISIJE VLADE REPUBLIKE SLOVENIJE ZA REŠEVANJE VPRAŠANJ PRIKRITIH GROBIŠČ ZA LETO 2018

Program dela Komisije Vlade Republike Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč je bil sprejet na 13. redni seji dne 10. 1. 2018.

Podlaga za pripravo Programa dela Komisije Vlade Republike Slovenije za reševanje vprašanj prikritih grobišč za leto 2018 je tretji odstavek 4. člena ZPVG PŽ in 6. člen ZPVG PŽ, ki določa, da postopek odkrivanja prikritih vojnih grobišč obsega:

- zbiranje in obdelovanje podatkov o prikritih vojnih grobiščih in grobovih,
- evidentiranje prikritih vojnih grobišč in grobov, njihovo začasno obeležitev in zavarovanje,
- potrjevanje grobišč,
- skupinsko ali posamično identifikacijo, če je to mogoče,
- pokop žrtev,
- predlog za vpis grobišča v register vojnih grobišč in v register kulturne dediščine,
- ureditev grobišča.

Za postopek odkrivanja prikritih vojnih grobišč je Komisija izbrala lokacije, ki so jih v bazi Evidenca prikritih grobišč v Republiki Sloveniji v obdobju 2000-2009 na podlagi takrat dostopnih podatkov označili s stopnjo zanesljivosti 2 in 3. Evidenca prikritih grobišč v RS se je izboljšala tudi na podlagi opravljenega dela po programu dela Komisije v letu 2017.

1. Zbiranje in obdelava podatkov o prikritih vojnih grobiščih in grobovih - urejanje evidenc in baze

Ker je bila Komisija zadnjih nekaj let (po odkritju grobišča v rudniškem rovu sv. Barbare v Hudi Jami) zaradi objektivnih okoliščin nedejavna in na podlagi izkušenj izvajanja aktivnosti pri postopkih odkrivanja prikritih vojnih grobišč v letih 2015 - 2017, se je Komisija odločila, da bo tudi v letu 2018 ena njenih prednostnih nalog ureditev in dopolnitev baze vojnih grobišč z ustreznimi evidencami in ažurnimi podatki. Za ta namen bo Komisija v letu 2018 naročila izdelavo nove baze evidentiranih lokacij prikritih grobišč, ki bo vsebinsko popravljena in dopolnjena, saj se je situacija v zadnjih letih tako na terenu, kot v vsebini bistveno spremenila. Gre za popravke in nadgradnjo preko 600 lokacij na več kot 10 vnosih (lokacija, opis, dostop,

narodnost, status, opombe, viri in literatura, fotografije) in za vpis okoli 150 novih lokacij. Podatke pa bo Komisija pridobivala tudi v sodelovanju z ustreznimi domačimi in tujimi ustanovami (državni arhivi, inštituti itd.).

V letu 2018 bo Komisija vzpostavila tudi svojo spletno stran, na kateri bo predstavljeno njeno delo in pomembnejši dokumenti.

Poleg navedenega je drugi predpogoj za nemoteno izvedbo programa dela Komisije predhodna komunikacija z lokalnimi skupnostmi (občina, upravna enota, cerkvena skupnost) ter predhodno seznanjanje in uskladitev z lastniki zemljišč za poseg na njihovem zemljišču.

V letu 2018 bo Komisija naročila tudi indeksacijo digitaliziranih zaporniških knjig ter nekaj študij o posameznih grobiščih.

2. Evidentiranje prikritih vojnih grobišč in grobov, njihova začasna obeležitev in zavarovanje

Komisija bo po potrebi (poškodbe, odstranitve) znova začasno obeležila in zavarovala prikrita vojna grobišča iz Evidence prikritih grobišč oziroma bo začasno obeležila in zavarovala prikrita vojna grobišča, ki bodo na novo evidentirana.

3. Potrjevanje grobišč/sondiranje - 55 lokacij

Komisija je potrdila število lokacij prikritih vojnih grobišč predvidenih za potrditev/sondiranje, izkop in ureditev.¹ Za potrditev/sondiranje in raziskavo bo Komisija izbrala lokacije, ki so v bazi Evidence prikritih grobišč v RS v obdobju 2000-2009 na podlagi razpoložljivih virov označeni po stopnji zanesljivosti s 3 (lokacija na terenu ni natančno znana, a so viri o grobišču zanesljivi).

4. Potrjevanje/sondiranje (priprava na izkop) grobišča Jama pod Macesnovo gorico (Trnovec) ter zaščita posmrtnih ostankov pred iznosom, predvidenim v letu 2019

Ker v letu 2017, zaradi vloženega zahtevka za revizijo javnega razpisa za potrjevanje /sondiranje grobišča Jama pod Macesnovo gorico s strani neizbranega ponudnika takšnega sondiranja ni bilo mogoče izvesti, bo Komisija v letu 2018 ponovila javni razpis.

¹ Število potrditev, prekopov in ureditev je odvisno od prehodne uskladitve za poseg na zemljišču z lastniki zemljišč na katerih so prikrita vojna grobišča. V primeru izrecnega nestrinjanja in nepristanka lastnika zemljišča na katerem je prikrito vojno grobišče, s posegom na njegovem zemljišču, bo Komisija seznam lokacij prikritih vojnih grobišč predvidenih za potrditev/sondiranje, izkop in ureditev v letu 2018, sproti dopolnjevala z enakovredno lokacijo grobišča.

Zaradi posebnih tehničnih zahtev oziroma postopka potrjevanja prikrita vojnega grobišča Jama pod Macesnovo gorico (Trnovec) je Komisija to prikrito vojno grobišče umestilo v poseben sklop potrjevanja grobišča.

Po do sedaj znanih podatkih iz evidence (baze) prikritih vojnih grobišč gre v primeru grobišča Jama pod Macesnovo gorico za eno največjih grobišč slovenskih žrtev. Po predvidevanjih Komisije bodo postopki potrjevanja, prekopa in ureditve grobišča trajali nekaj let. Zaradi predvidene obsežnosti grobišča (veliko število žrtev), zahtevnosti kraškega terena in predvidenih posebnih metod dela je Komisija v letu 2017 naročila izdelavo tehničnega elaborata za izvedbo potrjevanja grobišča oz. tehničnih osnov za izvedbo sondiranja oz. izkopa jalovine in posmrtnih ostankov ter dodatno intenzivnega površinskega in podpovršinskega pregleda, dopolnjenega s testnimi sondami na lokaciji.

Po opravljenih gradbenih pripravljalnih delih za dostop do posmrtnih ostankov v grobišču Jama pod Macesnovo gorico bo Komisija zagotovila tudi zaščito odkritih posmrtnih ostankov pred njihovim iznosom, predvidenim v letu 2019.

5. Prekopi

Komisija je potrdila lokacije prikritih vojnih grobišč, za katere se načrtuje prekop posmrtnih ostankov. Skladno z zakonom, bo Komisija v okviru postopkov odkrivanja prikritih vojnih grobišč v letu 2018 v letni program dela vključila prikrita vojna grobišča z žrtvami iz vrst slovenskega in romskega prebivalstva (prekop in pokop). Komisija je sprejela tudi predlog Avstrijskega veleposlaništva v Ljubljani in v sklop prekopov vključila prikrito vojno grobišče Leše nad Prevaljami, kjer se predvideva, da gre za žrtve avstrijske narodnosti. Glede prekopov nemških žrtev pa bo Komisija v letu 2018 sodelovala tudi z Nemško zvezo za oskrbo vojnih grobov.

Komisija bo v sklop prekopov vključila tudi individualne in družinske pobude za izkope, ki jih bodo podali svojci žrtev. Prav tako se v letu 2018 načrtuje prekop grobišča v Kamniku (območje Smodnišnice), ki ga bo financirala Občina Kamnik.

Komisija pričakuje, da bo na območju izgradnje HE Mokrice investitor na lastne stroške izvedel prekop posmrtnih ostankov žrtev poveljskega nasilja na območju evidentiranega prikrita vojnega grobišča 53 Mostec - Protitankovski jarek (parc. št.: 160, 161/1, 161/2, 162, 165, 166/4 in 527/2, vse k.o. Mostec).

V primeru pozitivnega sondiranja bo Komisija v letu 2018 opravila tudi prekop posmrtnih ostankov žrtev iz prikritih grobišč Sodražica in Kanižarica.

Postopki prekopa žrtev morajo biti izvedeni skladno z Zakonom o vojnih grobiščih (Uradni list RS, št. 65/03, 72/09 in 32/17) in z Zakonom o prikritih vojnih grobiščih in pokopu žrtev (Uradni list RS, št. 55/15). Odkrivanje vojnih grobišč in prekop žrtev mora biti izvedeno v skladu s pravili arheološke in antropološke stroke. Nadzor nad izvajanjem del bo vodila Komisija. Način pokopa žrtev bo določila Komisija.

Poleg izvedbe prekopov po seznamu iz Evidence prikritih vojnih grobišč, bo Komisija prekope izvajala tudi skladno s 13. členom ZPVGŽ, ki ureja naključno odkrita vojna grobišča.

6. Identifikacije

Skladno s 10. členom ZPVGŽ bo v primerih, ko je to mogoče, Komisija zagotavljala identifikacijo posmrtnih ostankov slovenskih žrtev tudi z odvzemom vzorcev DNK za morebitno naknadno analizo.

S tem v zvezi se je že leta 2016, na primeru žrtev iz grobišča v rudniškem rovu sv. Barbare v Hudi Jami, vzpostavila dobra praksa vključitve Nacionalnega forenzičnega laboratorija Policije v postopke vzorčenja oz. odvzema vzorcev iz desne stegnenice žrtev za morebitno nadaljnjo DNK analizo in identifikacijo. Po sklepu Komisije so odvzeti vzorci, pod strokovnim nadzorom Nacionalnega forenzičnega laboratorija Policije, ustrezno hranjeni v kostnici v Škofji Loki, ki jo je MGRT najelo v letu 2017. Na enak način bodo odvzeti vzorci v vseh primerih prekopov iz 6. točke.

Tudi najdeni predmeti pri prekopu ali sondiranju grobišč, ki bi lahko pripomogli k identifikaciji žrtev so zavarovani in evidentirani skladno z načeli forenzične in arheološke stroke ter metodologijo, ki jo je predpisala Komisija. Vsak predmet, ki je najden pri izkopu grobišča, izvajalec in policija zavarujeta in evidentirata skladno z načeli forenzične in arheološke stroke. Metodologijo izvedbe sondiranj in prekopov je sprejela Komisija, ki zagotavlja, da se najdeni predmeti zavarujejo, evidentira se tudi mesto najdbe predmeta, posamezni predmet pa se poveže s konkretnim človeškim skeletnim ostankom. V primeru, ko obstaja možnost povezave predmeta s skeletnim ostankom, se na njegovi podlagi poskuša ugotoviti identiteto osebe, ki ji je predmet pripadal.

Protokol prevzema in hrambe materialnih virov in drugih predmetov najdenih v grobiščih se trenutno še usklajuje med Komisijo in Ministrstvom za kulturo (v nadaljnjem besedilu: MK). V finančnem načrtu za leto 2018 pa ima Komisija predvidena sredstva za stroške, povezane s pripravo in prevzemom predmetov trajne hrambe v pristojne muzeje. Materialni ostanki najdeni v grobiščih v minulih letih, se hranijo v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije ali v katerem drugem pokrajinskem muzeju.

7. Kostnica na pokopališču Lipica pri Škofji Loki

MGRT je oktobra 2017 s strani Občine Škofja Loka najelo srednji prekat kostnice na pokopališču Lipica. V kostnici se shranjujejo vzorci desnih stegnenic žrtev za morebitno nadaljnjo DNK analizo in identifikacijo. V letu 2018 Komisija oz. MGRT načrtuje odkup omenjenega prekata kostnice, za kar bo Občina Škofja Loka morala predhodno opraviti uradno cenitev in parcelacijo zemljišča.

8. Pokop žrtev

V okviru postopka odkrivanja prikritih vojnih grobišč ima Komisija posebno pristojnost odločanja o vrsti pokopa posmrtnih ostankov žrtev novoodkritih grobišč.

V letu 2018 Komisija predvideva vsaj tri pokope žrtev, in sicer pokop žrtev iz grobišč v Logatcu, Zakrižu in Koželju.

Komisija bo v letu 2018 svoje aktivnosti usmerila tudi v pridobitev ustrezne lokacije za pokop posmrtnih ostankov žrtev na osrednjem pokopališču Žale v Ljubljani. Vložena je bila namreč uradna vloga za pridobitev pokopnega mesta za posmrtne ostanke žrtev iz Ljubljane in (širše) osrednje Slovenije. Kljub temu pa dosedanja prizadevanja za pridobitev ustreznega pokopnega mesta na pokopališču Žale ter pogovori z Mestno občino Ljubljana oz. upravljavcem pokopališča Žale niso bila uspešna.

Po pridobitvi ustreznega pokopnega mesta na osrednjem pokopališču Žale v Ljubljani se na tej lokaciji najprej predvideva pokop posmrtnih ostankov umorjenih Romov z Mačkovca in Iške. Pokopi se bodo po potrebi izvedli tudi na kraju najdbe grobišča oziroma v kostnici ali v družinskem grobu na zahtevo svojcev žrtve.

V zvezi s pokopi žrtev iz prikritih vojnih grobišč bo Komisija v letu 2018 določila enotno ureditev (izgled) groba s spominskim obeležjem in drugimi potrebnimi elementi. Ta bo uporabljena za ureditev vseh grobov žrtev katerih pokop zagotovi Komisija oziroma Republika Slovenija. Za leto 2018 Komisija predvideva ureditev petih grobov (Begunje pri Cerknici – žrtve iz Krimske jame in Mačkovca ter Prigorica – žrtve iz Žiglovice ter Konfina 1 in Konfina 2). Komisija bo v sodelovanju z MDDSZ in Pogrebnim podjetjem Maribor začela priprave tudi na dokončno ureditev groba v spominskem parku na Dobravi.

9. Geodetske storitve

Komisija bo za potrebe ureditve grobišč in za pripravo predloga za vpis v register vojnih grobišč po potrebi uporabila tudi geodetske storitve s katerimi bo uredila parcelne meje, določila funkcionalno zemljišče na katerem stoji grobišče, določila omejitev lastninske pravice (za morebitno povračilo škode) ali omogočila odkup dela zemljišča.

10. Ureditev grobišč - 36 lokacij

Komisija je potrdila število lokacij prikritih vojnih grobišč predvidenih za ureditev. Z ureditvijo predvidenih lokacij bo Komisija izenačila stanje raziskanih in urejenih grobišč, ki bodo tako primerna za vpis v register grobišč pri MDDSZ in vpis v register nepremične kulturne dediščine pri MK, skladno z zakonom, ki ureja varstvo kulturne dediščine.

Cilj Komisije je, da v letu 2018 pripravi predloge za vpis v register vojnih grobišč pri MDDSZ, ki se vodi po ZVG, za cca 64 prikritih vojnih grobišč. Postopek priprave predloga bo usklajen z MDDSZ. Na podlagi vpisa v register vojnih grobišč bo MK grobišča vneslo tudi v register kulturne dediščine. Postopek vnosa v register kulturne dediščine je še vedno predmet usklajevanja med Komisijo in MK.

Komisija bo tako po končani ureditvi Hude jame predlagala MDDSZ naj začne potrebne postopke za vpis vojnega grobišča Huda jama v register kulture dediščine na MK, v skladu z 12. členom ZPVGPŽ.

Pred predajo grobišč v oskrbo MDDSZ bo potrebno urediti tudi zaraščeno okolico in dostope tistih grobišč, ki so že bila urejena do leta 2016.

11. Delo komisije (sejnine in stroški članov komisije, strokovna literatura, oprema, nadomestila za strokovno delo članom komisije)

Sejnine in stroške za udeležbo na seji MGRT obračuna na podlagi sklepa Vlade RS št. 01201-10/2008/5 in Uredbe o sejinah in povračilih stroškov v javnih skladih, javnih agencijah, javnih zavodih in javnih gospodarskih zavodih (Uradni list RS, št. 16/09, 107/10, 66/12, 51/13 in 6/15).

Člani komisije so skladno s 4. členom ZPVGPŽ upravičeni do povračila stroškov, nastalih v zvezi z opravljanjem strokovnih nalog in do ustreznega nadomestila za njihovo dejansko opravljeno delo. Vlada Republike Slovenije je na 88. redni seji dne 19. 5. 2016 določila višino nadomestila za opravljanje strokovnih nalog članov Komisije (št. 13100-4/2016/3).

Komisija bo v letu 2018 izdala razširjeno poročilo, s katerim bo javnosti podrobneje predstavila svoje strokovno delo na podlagi izvajanja ZPVG PŽ. Poročilo bo temeljilo predvsem na opravljenem delu (sondiranja, prekopi, urejanje) v letih 2015 in 2016.

Komisija bo v letu 2018 okrepila tudi mednarodno sodelovanje s pristojnimi inštitucijami držav, katerih državljani so žrtve v prikritih vojnih grobiščih na območju Republike Slovenije. Komisija bo predvsem okrepila sodelovanje z Republiko Hrvaško v okviru Medvladne mešane komisije, pa tudi z Republiko Avstrijo in Zvezno republiko Nemčijo.

MGRT bo tudi v letu 2018 zagotavljalo potrebno ustrezno opremo za delo Komisije.

Komisija je v minulem obdobju vzpostavila dobro prakso in ustrezen postopek odkrivanja prikritih vojnih grobišč, ki omogoča spoštljivo in uspešno izvajanje zakonskih nalog, do žrtev in njihovih svojcev. Za še lažje in uspešnejše izvajanje postopka odkrivanja prikritih vojnih grobišč bo Komisija v letu 2018 še izboljšala komunikacijo z lastniki in upravljavci zemljišč na katerih so prikrita vojna grobišča, dodatno pa bo o načrtovanih letnih dejavnostih predhodno obveščala lokalne skupnosti, upravne enote, lokalne verske skupnosti in zainteresirano javnost.

Pripravil:
Franc Stanonik
Tajnik Komisije

Dr. Jože DEŽMAN
PRESEDNIK KOMISIJE

